

-ÖZEL HUKUK

Makale Gönderim Tarihi: 10.09.2018

Yayına Kabul Tarihi: 17.09.2018

Fatma Zeynep ALTINER YOLCU

AŞAĞIDAKİ VİDEO MUTLAKA İZLENMELİ

VIDEO MUTLAKA İZLENMELİ

#Hadis “Bizi aldatan bizden değildir.”
| Hadis-i Şerif [Müslim, İmân 164]

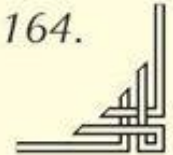

مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا

Bizi aldatan bizden değildir.

Müslim, İman, 164.

Tüketicinin korunması kavramı

- **Tüketicinin korunması kavramı**, esas olarak, 19. yy. Sanayi Devrimi ile birlikte seri üretimin artması nedeniyle, hukuk alanında sahneye çıkmıştır.
- **19. yüzyıla kadar** tüketicilere sunulan mal ve hizmetler sayı ve çeşit açısından sınırlıydı.
- Tüketici, sunulan bu mal ve hizmetleri, herhangi bir dış müdahale ile etki altında kalmaksızın, salt kendi imkanlarına ve ihtiyaçlarına göre rahatça inceleyip benzer ürünlerle kolayca kıyaslayabiliyordu. Bu sayede, kararlarını sağlıklı şekilde verebiliyordu.

- Genellikle tüketici ile satıcı birbirlerini iyi tanıyorlardı.
- Satıcının kişiliği, mal ve hizmetlerin de kalitesi için teminat görevi görüyor ,
- ve tüketicinin mal ya da hizmet nedeniyle zarara uğradığı hallerde de aralarındaki bu güven ilişkisi, sorunların daha kolay çözülmesini sağlıyordu. (satıcı malının arkasında duruyordu)

- Hal böyle iken;
- Hukuki ilişkilerin henüz günümüz dünyası kadar karmaşık hale gelmediği o yy'larda bile, tüketicinin korunması kavramının bir ihtiyaç niteliği taşıdığı anlaşılmaktadır.
- **Öyle ki**, bu açıdan tarihimize baktığımızda;
- lonca uygulamalarının,
- ya da padişah fermanlarının,
- bir dereceye kadar, tüketicinin korunması yönünden bir ihtiyaca işaret ettiğini görmekteyiz. Nitekim benzeri lonca teşkilatlarına batılı ülkelerde de rastlanmaktadır.
- **Lonca:** Lonca, aynı bölgede yaşayan esnaf ve zanaatkarların örgütlenerek kurduğu meslek organizasyonuna verilen isimdir. Loncalar bir meslek örgütlenmesi olarak özellikle Ortaçağ'da üretim ve işgücünün düzenlenmesinde önemli görevler üstlenmiştir.

- **Hatta çok daha eski çağlarda;**
- **Hammurabi Kanunlarında;** (MÖ 1728-MÖ 1686)
- **Sümerlerde,**
Hititlerde,
Roma, Yunan ve eski Hint Kanunlarında;
- yiyeceğin saflığının korunması
- ve ölçülerde dürüstlüğün sağlanmasına
- ilişkin düzenlemelerin bulunması da, tüketicinin korunması kavramıyla ilişkilendirilmektedir.
- Babil kralı Hammurabi'nin (MÖ 1728-MÖ 1686) çeşitli meselelerde verdiği kararlar, Babil'in koruyucu tanrısı Marduk adına yapılan Esagila Tapınağı'na dikilen bir taş üzerine Akatça dilinde yazılmıştır. Hammurabi, kendisine bu kanunları yazdıranın güneş tanrısı Şamaş'ın olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla kanunlar da tanrı sözü sayılıyordu.

• **Hamburabi kanunlarından Bazı maddeler**

- Bir hırsız duvar delerek bir eve girmişse, **o deliğin önünde ölümle cezalandırılır ve gömülür.**
- Bir evde yangın çıkar ve oraya yangını söndürmeye gelen bir kimse evin sahibinin malında göz gezdirip evin sahibinin malını alırsa, **kendisi de aynı ateşe atılır.**
- Adam kendisine bir çocuk veren karısından ya da kendisine bir çocuk veren kadından ayrılmak isterse, o zaman karısına çeyizini geri verir ve çocuklarına baksın diye tarlanın, bahçenin ve malların bir kısmının kullanım hakkını verir. Çocuklarını büyüüttüğü zaman çocuklara verilenlerden bir parça, oğlanınkine eşit olan bir parça da ona verilir. Ondan sonra kalbinin erkeği ile evlenebilir.

- Hamburabi kanunlarından Bazı maddeler
- Bir adam bir kadın alır da bu kadın ona bir kadın hizmetçi verirse ve çocuklarına bakarsa; ancak, buna rağmen adam başka bir kadın almak isterse ona izin verilmez; bu adam ikinci bir kadın alamaz.
- Bir adam bir çocuğu evlatlık alır ve oğlu olarak ona ismini verirse ve onu besleyip büyütürse, büyümüş bu çocuk bir daha geri istenemez.

- Bir adam başka bir kişinin özgürlüğünü kısıtlayacak hareket ederse aynı ceza ona verilir.
- **Bir kişi hırsızlık yapsa eli kesilir , tecavüz etse ölüm cezası ya da erkeklikten men edilir.**
- Bir kişi kendisiyle aynı sınıftaki bir kişinin dişine zarar verirse onun da dişi çekilir
- Bir kişi kendinden daha alt sınıftaki bir kişinin dişine zarar verirse 166 gr. gümüş öder.
- **Babasını döven evladın iki eli kesilir.**
- **Bir adamın gözünü çıkaranın gözü çıkarılır.**
- **Birisini suçlayan ispata mecburdur. İspat edemezse ölüm cezasına çarptırılır.**
- **Bir tapınakta veya hükümdar hazinesinde hırsızlık yapan ölümle cezalandırılır.**

- **Roma Hukuku döneminde;**
- alıcı, herşeyden önce satın aldığı şeyin iyi ve kusursuz olmasını talep etme hakkına sahipti.
- **IUS CİVİLE** (sadece Romalılara uygulanan hukuk sistemi) **döneminde;**
- **satıcının ayıptan sorumluluğu;**
- «sattığı malda varlığını ya da yokluğunu bizzat taahhütte bulunduğu özellikler» sebebiyle doğmaktaydı.
- Satılanın ayıplarını bildiği halde susan satıcı da yine, alıcının bu nedenle uğradığı zararları gidermek durumundaydı.

- **19 Haziran 1215 tarihinde imzalanmış olan,**
 - **Magna Carta Libertatum da;**
- şarap, bira, mısır ve kumaş konusundaki ölçü birimlerinin Londra'da yeknesak hale getirilmesi,
- **tüketicilerin korunması açısından ilk somut adım** olarak kabul edilmektedir.

- **Dünyadaki ilk anayasa** yazılı olarak **1781** yılında ABD de düzenlenmiştir. (1776+5)
- Ancak **15 Haziran 1215** tarihinde İngiltere 'de imzalanmış olan **Magna Carta** (Büyük Özgürlükler Sözleşmesi) de ilk anayasa olarak kabul edilebilir ve tarihi anayasal süreçte önemli bir yeri vardır.
- **Magna Carta**, Papa III. Innocent, Kral John ve baronları (büyük toprak sahipleri) arasında, kralın yetkilerini belirlemek için imzalanmıştır. Bu şekilde kralın hukuka göre hareket etmesi sağlanmıştır.
- Magna Carta toplum güçlerini belirleme niteliğindedir.
- **Bu sayede kralın yetkileri din adamları ve halka karşı sınırlandırılmıştır.**

- Kaynak : Dünyadaki İlk Anayasa | Dünyanın İlkleri
- www.dunyaninilkleri.com

- 1693 yılında Württemberg'de (Almanya'nın güneybatısında bulunan bir bölge) *şarabı* tatlandırmak ve uzun süre saklamak amacıyla kurşun içerikli katkı maddelerinin katılmasını yasaklayan Dük Eberhard Ludwing fermanı da, tüketicinin korunması açısından, başka bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır.

- **İpek Yolu** gibi dünyanın en eski ve büyük ticaret yollarından biri üzerinde hükümlanlık sürmüş **Türk Devletlerinde ticaret gelişirken**, elbette günümüz hukukunda **tüketicinin sorunları** olarak görülen hususlarda da bazı gelişmeler olmuştur.
- **Selçuklu Devletinde Ahilik teşkilatı ile korunan meslek ahlakı**, Türk topraklarında yaşayanlar için önemli bir koruma unsuru iken;
- **kervanların geçtiği güzergahlarda güvenliğin sağlanması** ve konaklama başta olmak üzere ticari faaliyetleri yürütebilmeleri için **ihtiyaçların karşılanmasına yönelik getirilen önlemler de ayrıca dikkat çekicidir.**

- **Osmanlı Döneminde** ise bu kurumların da ötesine geçerek Nizamnameler ile **tüketicinin korunması** alanını da ilgilendiren hükümler getirildiği görülmektedir. (Selçuklu Ahilikte meslek ahlakı vardı. Osmanlı da bir adımı tüketicinin korunması)
- Bilhassa II Bayezid Döneminde;
- **ilk Standartlar Kanunu,**
- **ilk Belediye Kanunu,**
- **ilk Tüketiciyi Koruma Kanunu,**
- **ilk Gıda Kanunu niteliğinde Nizamnamelerin,**
- getirildiği bilinmektedir,

II Bayezid Döneminde;ilk Standartlar Kanunu

- DÜNYA'DA İLK STANDART KANUN
- . Kanunname-i İhtisab-ı Bursa (**Bursa Belediyesi Kanunu**), dünyanın ilk standart kanunudur.
- Sulan II. Bayezid zamanında, 1502 yılında yürürlüğe giren kanun o günün ilk, bugünün hala eskimemiş kanunudur.
- **Bu fermana**; hayvan ürünleri, türlü sebze-meyve, tuz, ekmek, sanayi ürünleri, tekstil ürünleri, tarım-tahıl ürünleri, orman ürünleri, deri ürünlerinin satışları, konulacak fiyatlar ve kaliteleri bir standarda bağlanmıştır.

II Bayezid Döneminde;ilk Standartlar Kanunu

- **Çörekler :**
- Ekmek ağırlığının yarısı olup ak undan olacak ve unun bir kilesine bir okka (400 dirhem) yağ konulacak.
- **Meyvalar :**
- Kaplı (yeşil kabuklu) fındığın kaplı olarak bir okkası, bir akçeye olacak. Kapsızın 200 dirhemi, bir akçeye olacak ve mevsimi geçtikten sonra 125 dirhemi, bir akçeye olacaktır.
- **Sebzeler :**
- Aş kabağına (taze kabak) 3 gün narh olmayacak. Üç günden sonra üç okka, bir akçeye olacak. Haftasında 4 okka, ikinci haftasında 5 okka, üçüncü haftasında 6 okka, dördüncü haftada 8 okka, bir akçeye olacak.
- **Kuyumcular :**
- Kullanılan gümüş 80 ayardan düşük olmayacak. Altının miskali de 60 akçelikten aşağı olmayacak.
- <http://www.osmanli700.gen.tr/sectik/sectik4.html>

- Halk arasında, üretici ile tüketici arasındaki denge;
- üçlü bir sistem üzerinden sağlanıyordu.
- Kadılar ve ihtisap (kontrol teşkilatı) ağalarının temsil ettikleri ,
- Devlet,
- loncalar,
- gedikler
- gibi meslek kuruluşlarından oluşan esnaf örgütlenmesi ve tüketici temsilcisi durumundaki şehrin ileri gelenlerinden oluşan bu sistem, Cumhuriyet öncesi hukukumuzda tüketicinin korunmasını sağlayan sosyal sistemi meydana getiriyordu.

- İhtisap adı verilen kontrol teşkilatı,
- şehrin temizlik işlerinin yanı sıra ,
- esnafın eksik mal tartması,
- yiyecek maddelerine hile karıştırması ,
- gibi tüketicilerin aldatıldığı konularda denetimi sağlama görevini de yerine getiriyordu.

- Bkz. Murat AYDOĞDU, 4077

19. YY. SANAYİ DEVRİMİ İLE BİRLİKTE GELİŞEN TÜKETİCİNİN KORUNMASI

- **A. GENEL OLARAK**

- 19. yüzyıl öncesine dair tüm bu münferit olaylar, tüketicinin korunması açısından birer kıvılcım olarak nitelendirilmelerine rağmen, tüketicinin korunması olgusunun esas olarak alevlenmesi 19.yy'a rastlamaktadır.
- **Bunun nedeni, 19. yüzyılda yaşanan Sanayi Devrimidir.**

- **Kapitalist ekonomi öncesinde ;**
- üretim sistemleri, bireysel üretimin zorunlu yaşamsal ihtiyaçları karşılamasından ibaret iken,
-
- **sanayi devrimiyle birlikte artan üretim,**
- tüketimi salt “ihtiyaç” olgusundan ayırmıştır. (ihtiyaçlar ,ihtiraslar sonsuzdur)

- Tüketicinin bizzat kendisini bir ihtiyaç haline getirmiştir.
Dolayısıyla 19. yüzyılda seri üretimde görülen artış, doğal olarak tüketimin de artmasına neden olmuştur.
- Tüketimdeki bu artış da, tüketim fiilinin öznesi olan kişinin faaliyetini ve yaşadığı sorunları hukuksal anlamda inceleme gereğini doğurmuştur.
- Yine Sanayi Devrimiyle birlikte, üretim tarafında faaliyet gösteren kişilerin, teknolojinin imkanlarından da faydalanarak, toplumdaki ihtiyaçları karşılamak üzere, daha karmaşık ürün ve hizmetleri piyasaya sürmeye başlamışlardır.

- **Bu karmaşık ürün ve hizmetler de;**
- söz konusu mal ve hizmetlerden yararlanacak kişilerin, **bu mal ve hizmetlerin içerikleri hakkında bilgisiz kalmaları ve sağlıklı kararlar verememeleri sonucuna yol açmıştır.**
- **Bir yanda ;**
- para ve bilgi yönünden güçlü, deneyimli ve örgütlü olan girişimciler,
- **diğer yanda** ise;
- mal ve hizmetten yararlanan kişi durumunda, karşı tarafa göre bilgi yönünden daha zayıf ve ihtiyaçları nedeniyle bağımlı durumda olan kişiler (**tüketiciler**) yer almaktadır.

- Öyle ki,
- çoğu durumda bu kişiler,
- esasen teknoloji ve üretimin ulaştığı baş döndürücü gelişimi nedeniyle, çoğu zaman satın aldığı malın özellik ve kalitesine ilişkin bilgisi dahi bulunmayan, şartların arz ettiği tehlike ve zararların farkında olmayan, malın kendisine sunuluşunun ve reklamlarının etkisine kapılan kişidir.
- Bu etki altında sağlıklı bir irade ile karar veremeyecek durumda olan kişinin zarara uğrama riski, göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür.

- **Taraflar arasındaki bu dengesizlik gittikçe büyürken,** uyuşmazlıklara uygulamak üzere **başvurulan hukuk normlarının özünde eşit** tarafları düzenleyen hükümleri, bu dengesizliğin meydana getirdiği hukuki **sorunları çözmek ve dengeyi yeniden sağlamak açısından zayıf kalmaktaydı.**

- Hukuk normlarının bu açıdan yetersizliği, gittikçe daha fazla göze batmaya başlamıştır.
- Özellikle, **tarafların aralarındaki ilişkilerin sözleşme nitelikli olması nedeniyle**, uyuşmazlıklarda Borçlar Kanunları uygulama alanı bulmuştur.
- Ancak, tarafların eşitliği ve sözleşme özgürlüğü ilkeleri üzerine inşa edilmiş olan Borçlar Kanunlarının normları, bu noktada, zayıfın korunması açısından yetersiz kalmıştır.

B. TÜRK HUKUKUNDA TÜKETİCİNİN KORUNMASI KAVRAMININ GELİŞİMİ ve TÜRK HUKUKUNDAKİ YANSIMASI

- Tüketicinin korunması kavramına iç hukuklarında çeşitli yasal düzenlemeler ile yer veren ülkeler arasında, Türkiye 1995 yılında sıralamada yerini almıştır.

- Devletin tüketicileri korumak hususunda görevli olduğunun kabul edilmesi ile birlikte önem kazanan tüketici sorunları, **23 Şubat 1995 tarihinde kabul edilen 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile birlikte ayrıntılı yasal düzenlemeye kavuşmuştur.**

- Avrupa Birliği mevzuatına uyum sağlama amacı, başka Kanun değişiklikleri için de önemli bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim, 4077 sayılı TKHK'nun yürürlüğü süresince, 27.5.2004 tarihinde 5179 sayılı Kanun ile, 21.02.2007 tarihinde 5582 sayılı Kanun ile ve son olarak 23.01.2008 tarihinde 5728 sayılı Kanun ile küçük çaplı bazı değişiklik ve ilaveler yapılmışsa da yine de Avrupa Birliği'ne uyum sağlamak açısından istenilen seviyeye ulaşamamıştır.

- 19 Aralık 2007’de müzakerelere açılan “Tüketicinin ve Sağlığının Korunması” faslında, kapanış kriteri Avrupa Birliği Mevzuatına tam uyum sağlanması olmuştur. Nitekim bu kriter, 4077 Sayılı Kanun’da da değişiklik yapılması gereğini doğurmuştur.

- Aynı amaçla, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde bulunan Tüketici ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü ile Alman Beslenme, Tarım ve Tüketici Bakanlığı'nın ortak yürüttüğü bir AB eşleştirme projesi çerçevesinde, mevzuat tekrar değerlendirilerek, özellikle AB Direktifleri ile uyum sağlanması gereken hususlar belirlenmiştir.
- Avrupa Birliği'nin tüketicinin korunması mevzuatında yer alan on üç Direktif, bir Tüzük ve iki Tavsiye Kararının iç hukukumuza aktarılması için en iyi çözüm olarak, kanunun yeniden kaleme alınmasına karar verilmiştir.

- 6502 Sayılı Kanun kapsamına alınan Direktifler’de Direktif ’in esneklik payının elverdiği ölçüde, Türk Borçlar Kanunu sistematığına uyum sağlayacak şekilde aktarılmasına özen gösterilmiş, bu nedenle de bire bir tercüme ile yetinilmemiştir. Yine Avrupa Birliği Direktifleri’nin de sık sık revize edildiği dikkate alınarak 6502 Sayılı Kanun tasarısında sadece en önemli, en temel unsurlara yer verilmiştir.

- Bu belirlenen hususlar çerçevesinde, Mayıs 2007’de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’na bir taslak sunulmuş, Bakanlık’da bu taslak üzerinde çalışarak Nisan 2008 yılında kamuoyu ile yeni tüketici kanunu taslağını paylaşmıştır. Gelen eleştiriler ve yeni AB Direktifleri doğrultusunda Mayıs 2009’da yeni bir taslak kamuoyuna sunulmuş, bu taslak üzerinden yapılan çalışmalar sonucunda nihayet;
- **07.11.2013 tarihinde 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK) olarak yasalaşmış olup, 28.05.2014 tarihinde yürürlüğe girmesi kabul edilmiştir.**